

Janák, Jan

Vytváření veřejnoprávních zprostředkovatelen práce na Moravě ve 20. letech [20. století]

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. C, Řada historická.
1999, vol. 48, iss. C46, pp. [127]-150

ISBN 80-210-2518-2

ISSN 0231-7710

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/102040>

Access Date: 30. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

JAN JANÁK

VYTVÁŘENÍ VEŘEJNOPRÁVNÍCH ZPROSTŘEDKOVATELEN PRÁCE NA MORAVĚ VE 20. LETECH

Koncem 90. let minulého století začal Moravský zemský sněm projednávat zejména z iniciativy poslance dr. Václava Šíleného otázku veřejnoprávního zprostředkování práce („poptaváren pracových“). Na Moravě však bylo v této otázce uskutečněno nakonec jenom velmi málo, a to na rozdíl od Čech, kde byly veřejnoprávní zprostředkovatelny práce zřízeny zákonem č. 57/1903 z.z.č., jímž byly v této zemi položeny základy veřejnoprávního a bezplatného zprostředkování práce na podkladu zemské a okresní samosprávy.

Mimořádné poměry po vypuknutí první světové války si však vynutily zřizování státních zprostředkovatelen práce a příkazem moravského místodržitele vznikla 5. srpna Zemská zprostředkovatelna práce (popř. Zemský úřad práce) jako instituce podléhající místodržiteli, která si zřizovala v hospodářských střediscích zvláštní expozitury. Ty však ke konci války zanikaly, takže z celé dřívější sítě působilo na Moravě po skončení války pouze šest takovýchto poboček, stát přitom usiloval, aby zrušené expozitury byly nahrazovány městskými zprostředkovatelny práce. Právní podklad ke zřizování veřejnoprávních zprostředkovatelen práce byl potom dán nařízením Ministerstva vnitra z 24. prosince 1917, č. 509 ř.z., o úpravách zprostředkování práce po dobu mimořádných poměrů způsobených válkou.¹

Otázka veřejnoprávního zprostředkování práce se dostala znovu na pořad dne, když zákon č. 63 z 10. prosince 1918 zaváděl v Československé republice s účinností od 15. prosince systém státních podpor v nezaměstnanosti, na něž měli nárok českoslovenští státní občané odkázaní svou výživou na mzdu nebo služební požitky, a kteří podléhali obligatornímu nemocenskému pojištění a marně se ucházeli u veřejnoprávní nebo odborové zprostředkovatelny práce o místo. Po splnění těchto podmínek přiznávaly tento nárok na podporu v nezaměstnanosti zejména okresní demobilizační výbory vytvářené na základě parity

¹ Janák, J.: *Snahy o zavedení veřejnoprávního zprostředkování práce na Moravě a ve Slezsku před rokem 1918*. SPFFBU C 44, 1997, s. 95–116.

z řad zaměstnavatelů a zaměstnanců v čele se státním zaměstnancem. V Čechách tento systém nenarážel na problémy, na Moravě a ve Slezsku, kde nebyly až na řídké výjimky veřejnoprávní zprostředkovatelné práce zřízeny, vykonávaly tuto funkci zprostředkovatelen práce okresní demobilizační výbory, jejichž působnost se zpravidla vztahovala na obvod soudního okresu.

Muselo být proto usilováno o přijetí zákona, který by otázku veřejnoprávního zprostředkování práce řešil jednotně na celém území státu, tj. i na Slovensku a na Podkarpatské Rusi. Tato jednání trvala od počátku roku 1919 a byla zkomplikována nakonec župním zákonem, na který měly zprostředkovatelné práce navazovat. Z toho důvodu a zejména pro odpor Ministerstva zemědělství, které si vyhrazovalo zprostředkování práce pro zaměstnance v zemědělství, nebyla osnova zákona o veřejnoprávním zprostředkování práce nakonec přijata, i když se o ní jednalo až do roku 1922.²

Téměř ve stejnou dobu, tj. v letech 1920–1922, byl projednáván i návrh vládního nařízení, popř. zákona, o opatřeních k čelení nezaměstnanosti, jímž se mělo zabránit bezdůvodnému zastavování provozu větších podniků a s ním spojenému propouštění dělnictva.

Z 19. března 1921 je úřední připomínka, že v poslední době se množí případy, kdy celé skupiny závodů zastavují provoz odvolávající se na nedostatek odbytu a na stále zvyšování požadavků dělnictva. Z toho důvodu svolalo Ministerstvo sociální péče poradu co činit, aby bylo dalšímu zastavování provozu zabráněno.

Zápis o poradě konané 23. března 1921 uvádí zejména stanovisko vedoucího představitele sociálně demokratického Odborového sdružení československého poslance Rudolfa Tayerla, že je třeba rozlišovat mezi všeobecnou hospodářskou krizí a mezi poskytováním podpor v nezaměstnanosti. Dělnictvo podle něho uznávalo, že zvyšování mezd má své meze, některé mzdy však byly „pod normálem“. Výsledky shrnul Tayerle do tří bodů: pokud možno měla být již na 25. března svolána porada, která se měla zabývat výlukou kovodělníků propuknuvší v severních Čechách, a 5. dubna se měla odbývat porada o opatřeních proti nezaměstnanosti z hospodářského stanoviska, na kterou by byly pozvány ústřední orgány obou socialistických stran a zástupci ministerstev veřejných prací, financí, průmyslu, obchodu a živností, železnic a zahraničního obchodu, jakož i představitelé bank. Měla být rovněž svolána dělnická porada za účelem úpravy podpor v nezaměstnanosti za přítomnosti zástupců ústředních odborových orgánů a Ministerstva financí.³

² Janák, J.: *Osnova zákona o zprostředkování práce z let 1919–1922*. SPFFBU C 45, 1998, s.

³ Státní ústřední archiv Praha, Ministerstvo sociální péče, D 1 b/22, kart. 564; Moravský zemský archiv Brno, fasc. 10.146, sign. Z 2/1, 38.295/1920. Za Odborové sdružení československé byli přítomni Rudolf Tayerle a František Kadlec, za Československou obec dělnickou František Mimra, za křesťanské odbory Antonín Čuřík, za Zaměstnavatelskou úřadovnu dr. Václav Verunáč, za Deutscher Arbeitgeber Verein Stelzig, za Ministerstvo financí sekční šéf dr. Appel. O poradě 5. dubna existuje pouze zpráva pro tisk, zahájil ji ministr sociální péče dr. Josef Gruber.

Během poměrně krátké doby byla vypracována osnova příslušného vládního nařízení, která byla dána zájemcům k vyjádření. Ta vyzněla v naprosté většině negativně, přičemž ze strany zástupců zaměstnavatelů bylo použito neobvykle ostrých formulací a bylo argumentováno tím, že v mnohých průmyslových odvětvích se stala krize tak akutní, že o dalších zatíženích průmyslu novými sociálně politickými břemeny nemohla být ani řeč.⁴

Odmítavé stanovisko zaujal Verband mährischer Industrieller,⁵ Obchodní a průmyslová ústředna v Hradci Králové,⁶ Obchodní a živnostenská komora v Olomouci,⁷ stejně jako ostatní komory, Arbeitsgeberhauptstelle des Deutschen Hauptverbandes der Industrie v Liberci,⁸ aj. a Zemská živnostenská rada pro Moravu v Brně vytkla 14. května Ministerstvu sociální péče, že o rozeslání osnovy, kterou pražská a brněnská komora považují za nepřijatelnou, se tato instituce dozvídá až z novin, když rakouské Ministerstvo obchodu návrhy týkající se hospodářských a sociálních otázek zájemcům zasílalo. Ministerstvo poté osnovu Zemské živnostenské radě s omluvou poslalo.⁹

Nejostřeji se ohradil Ústřední svaz československých průmyslníků, který sdělil 13. května 1921 Ministerstvu sociální péče, že opatření tak dalekosáhlého rázu nemůže být řešeno pouhým vládním nařízením, jak předpokládalo Ministerstvo sociální péče, nýbrž pouze zákonem. Nařizovací formy bylo možno použít podle vrcholné instituce československého průmyslu na základě zákona č. 337/1920 Sb. při úpravě mimořádných poměrů způsobených válkou, tehdejší krize ale nebyla již důsledkem války, „nýbrž přímým důsledkem dvouletého státního hospodářství, jež bylo tak krajně proti všemu soukromému podnikání vyhroceno“. Osnova by znamenala podle přesvědčení průmyslníků autoritativní omezení soukromého vlastnictví, což však bylo možné podle ústavy pouze zákonem. Po stránce občanskoprávní byla osnova údajně v přímém rozporu s odpůřícím řádem (č. 337/1914 ř.z.) a po stránce trestní s § 486 trestního zákona č. 117/1852 ř.z. ve znění z 10. prosince 1914, č. 337 ř.z. Z těchto důvodů byl Ústřední svaz československých průmyslníků nucen doporučit svým členům, aby se vládnímu nařízení o opatřeních k čelení nezaměstnanosti nepodrobovali a pro případ uložení pokuty odporovali jeho platnosti. Ze stanoviska věcného – pokračovalo vyjádření Ústředního svazu československých průmyslníků – „jakékoliv zasahování úředních osob do stavu výroby nezasvěcených, vnitřní stav závodů neznajících, bylo by vždy jen na velkou škodu věci samé ... Nutilo-li by navrhované nařízení výrobce udržet závod v chodu, musela by nést riziko vláda“.¹⁰

4 SÚAr Praha, MSP, D 1 b/4, kart. 556, 4.338/1921.

5 Tamtéž, 3.826/1921.

6 Tamtéž, 3.841/1921.

7 Tamtéž, 3.937/1921.

8 Tamtéž, 5.955/1921.

9 Tamtéž, 4.338/1921.

10 Tamtéž.

Obchodní a živnostenská komora v Brně vyjádřila své stanovisko 7. května 1921. Protestovala v něm co nejrozhodněji proti tomu, že opatření omezující tak daleko volnost podnikání a uvalující na bedra zaměstnavatelů „nová nesnesitelná břemena“ mají být učiněna cestou nařizovací. Komora si byla vědoma, že šířící se nezaměstnanost vyžadovala opatření státní správy, v první řadě však bylo nutno vybudovat podpory v nezaměstnanosti, jejichž zvýšené náklady ovšem musela nést finanční správa, neboť finanční situace mnohých průmyslových odvětví „stala se za dnešní krize tak stísněnou, že o dalším zatížení novými sociálně politickými břemeny nemůže být řeči“.¹¹

Poprvé se však s osnovou vládního nařízení, nikoli zákona, setkáváme již koncem srpna 1920, a to v přípisu Kanceláře prezidenta republiky Prezidiu ministerské rady datovaném 30. září 1920, v němž se říká, že Kancelář prezidenta republiky musela setrvat na svých připomínkách z 10. září 1920 (které však bohužel neznáme) a zdůraznila, že úprava prováděná vládním nařízením je dalekosáhlého významu, je částečně realizováním socializace a ukládá zaměstnavatelům povinnosti, které podle přesvědčení Kanceláře prezidenta republiky mohl uložit toliko zákon. Vzhledem k tomu, že příslušné vládní nařízení nebylo do té doby publikováno, žádala Kancelář prezidenta republiky, aby bylo znovu zváženo, lze-li navrhovanou úpravu provést pouhým vládním nařízením.

Dne 23. října 1920 sdělila Kancelář prezidenta republiky Ministerstvu sociální péče, že nová osnova, kterou jí předložilo toto ministerstvo přípisem z 9. října 1920, nevyhovuje v nejmenším námitkám Kanceláře prezidenta republiky z 10. a 30. září, takže ta byla nucena setrvat na svém stanovisku „a žádá slušně, aby námitky ty byly vzaty v úvahu“.¹²

Již 28. srpna 1920 byla však osnova vládního nařízení o opatřeních k čelení nezaměstnanosti předložena Prezidiu ministerské rady. Byla vypracována údajně na zásadách, na nichž se usnesla ministerstva průmyslu, obchodu a živností, veřejných prací, spravedlnosti, národní obrany, pošt a telegrafů, zemědělství, financí a Úřadu pro zahraniční obchod a vyhovovala též připomínkám ministerstev zahraničních věcí a vnitra. Ministerstvo sociální péče zasílalo v příloze osnovu s důvodovou zprávou a žádalo, aby vzhledem k pilnosti této věci byla osnova dána na pořad nejbližšího zasedání ministerské rady.¹³

K tomu však nedošlo a další je až záznam pro domo datovaný 16. června 1921, který říká, že ministerská rada se usnesla vzít osnovu o opatřeních k čelení nezaměstnanosti z pořadu, když Ministerstvo zemědělství (jeden exemplář osnovy mu byl poslán zvláštním poslem dne 27. června 1921) sdělilo telefonicky, že nemůže připustit, aby byl zachován § 1 osnovy a přes rozklad a vývody referentovy trvajících takřka půl hodiny setrval zástupce Ministerstva zemědělství

11 Tamtéž.

12 Tamtéž, 4.338/1921.

13 Tamtéž, 5.222/1921.

na svých námitkách. Tím bylo způsobeno, že osnova nemohla být v nejbližším zasedání ministerské rady projednávána.¹⁴

Dne 30. června 1921 sdělilo však Ministerstvo sociální péče, že proti osnově byly v poslední době vzneseny námitky zásadního rázu od některých ministerstev (jako vnitra, financí a zemědělství), které byly v přímém rozporu s principem, na němž byla osnova zbudována. Platilo to zejména o Ministerstvu vnitra, jehož námitky z 28. června 1921 byly toho druhu, že se jim Ministerstvo sociální péče nemohlo přizpůsobit, a to tím méně, protože žádaná opatření vybočovala daleko z mezí kompetence tohoto ministerstva a byla vůbec tak dalekosáhlá, že by nemohla být uskutečněna ani za součinnosti celé vlády, natož z moci jednotlivých ministerstev.

Stanovisko Ministerstva vnitra z 28. června 1921 podepsané ministrem Janem Černým je připojeno. Podle Ministerstva vnitra nebyl návrh vypracovaný Ministerstvem sociální péče způsobilý, aby se jím dosáhlo zamýšleného účelu, neboť zaměstnavatelé se podaří vždy více méně hravě prokázat, že byl nucen provoz závodu omezit nebo zastavit, protože byla odbytová krize. Ministerstvo vnitra bylo proto toho názoru, že by bylo třeba vypracovat novou osnovu zákona, který by obsahoval taková přesná ustanovení, jež by byla s to svou povahou nezaměstnanosti zabránit. Muselo by to být opatření hospodářské a finanční zvlášť, „která by naše výrobky učinila schopnými konkurence na zahraničním trhu“ (podtrženo v originále), tedy opatření asi v těchto směrech na způsob tendencí k pozvednutí stavebního ruchu, jimiž by se a) opatřily levnější suroviny, b) na přechodnou dobu upravily dělnické mzdy tak, aby nezdražovaly výrobek, c) zvýšila výkonnost dělnictva, d) majitelům průmyslových závodů se uložilo, aby na tuto přechodnou dobu pracovali bez zisku, popř. s menší ztrátou, e) průmyslovým závodům byl zabezpečen poměrně laciný úvěr, aby jim bylo umožněno pracovat např. i na sklad a f) státu bylo uloženo činit doma (podtrženo v originále) objednávky všeho druhu, „co náš průmysl může dodat“.¹⁵

Nebylo rovněž možno vyhovět požadavku Ministerstva financí z 22. června 1921, aby podniku v případě svévolného zastavení nebo omezení provozu byla uložena povinnost k náhradě vyplacení podpory v nezaměstnanosti „bez jakéhokoliv časového omezení“ (podtrženo v originále). Takové rozšíření by znamenalo podle Ministerstva sociální péče neobyčejné zatížení průmyslu a s veškerou pravděpodobností by narazilo na odpor příslušných ministerstev (tj. průmyslu, obchodu a živností, zemědělství a Úřadu pro zahraniční obchod) a v podnikatelských kruzích. Za tohoto stavu věci vidělo se Ministerstvo sociální péče nuceno prohlásit, že na dalším projednávání své osnovy v ministerské radě v navrženém znění netrvá.¹⁶

14 Tamtéž, 5.320/1921.

15 Tamtéž, 4.393/1921. Rozmnoženo jako „Nař. Vlády RČS. Druhé znění 28. 4. 1921“. Předtím „První znění 22. 4. 1921“ (strojopis, originál se vsuvkami).

16 Tamtéž.

Osnova vládního návrhu zákona, kterou poslalo Ministerstvo sociální péče 30. dubna 1921 zainteresovaným institucím, sestávala z šesti paragrafů.

V § 1 se „se zřetelem na nynější výjimečně těžké poměry pracovní“ ukládalo všem podnikatelům, aby za účelem čelení nezaměstnanosti nezastavovali provoz svých závodů a nepropouštěli bez nezbytné příčiny dělnictvo. Pokud by to jen poněkud snesl hospodářský prospěch závodů, mělo se hledět na to, aby všichni zaměstnanci byli i nadále ponecháni aspoň částečně v zaměstnání, a to tak, že se práce omezí na několik hodin denně, anebo že se zavede střídavé zaměstnání pracovníků. Když by ani tento způsob omezení nestačil a bylo by nezbytně nutno část zaměstnanců z práce vyřadit, mělo se při propouštění přihlížet k věku, rodinným poměrům zaměstnance, jakož i k trvání zaměstnání a osvědčení způsobilosti v něm, takže měli být zásadně ponecháni v zaměstnání starší zapracovaní dělníci a ti rodinní příslušníci, kteří byli na ně odkázáni výživou.

V § 2 se stanovilo, že majitelé průmyslových, obchodních a živnostenských podniků, kteří zaměstnávali dne 1. června 1921 aspoň dvacet stálých zaměstnanců a kteří chtěli provoz závodu zastavit nebo omezit a následkem toho propouštět dělníky, byli povinni ve lhůtě 48 hodin před uskutečněním tohoto úmyslu oznámit politickému úřadu prvního stupně příčinu zastavení nebo zmenšení provozu a počet, jakož i druh dělnictva postiženého tímto opatřením. Politický úřad první stolice byl povinen ihned vyšetřit, zda zastavení nebo omezení provozu je důvodné. Za důvodné mělo být uznáno takové opatření jen tehdy, když zastavení nebo omezení provozu bylo z veřejných ohledů přípustné a když by jinak byl neodvratně ohrožen hospodářský závod.

Podle § 4 jestli by se prokázalo, že majitel průmyslového, obchodního nebo živnostenského podniku zastavil nebo omezil provoz podniku bezdůvodně, byl povinen uhradit státu výlohy vzešlé poskytováním podpor v nezaměstnanosti propuštěných dělníků za dobu 14 dní. Kdyby se zastavení nebo omezení provozu stalo svévolným způsobem, měla být povinnost k náhradě rozšířena na náklady podpor za tři neděle. O důvodnosti zastavení nebo omezení provozu měly rozhodovat politické úřady administrativní instancí cestou.

V § 5 se stanovilo, že zákon nabývá účinnosti dnem vyhlášení a pozbude ji odvoláním, nejpozději však 31. března 1922, pokud by jej neodvolala vláda již dříve, a to vládním nařízením. Provedením zákona měl být podle § 6 pověřen ministr sociální péče v dohodě se zúčastněnými ministry.¹⁷

V poslanecké sněmovně Národního shromáždění podal mezitím poslanec Anton Roscher se soudruhy pod číslem 1.003 návrh, jímž se vláda vyzývala, aby podala co nejdříve předlohu zákona o opatřeních k čelení nezaměstnanosti. Důvodová zpráva vládního návrhu konstatovala, že je tímto vyhověno usnesení sociálně politického výboru Poslanecké sněmovny, aby vláda řešila neprodleně otázky spojené s uzavíráním závodů, a to za použití podnětu poslance Roschera a soudruhů. Říkalo se zde dále, že k dřívějším příčinám nezaměstnanosti, jako byl přechod z válečného hospodářství a příliv demobilizovaných vojáků, přistou-

¹⁷ Tamtéž, 3.392/1921.

pil jako nový důvod nedostatek odbytu, přičemž nemohlo být trpěno, aby bohaté podniky přenechávaly při prvním otřesu starost o nezaměstnané dělníky státu.¹⁸

Víme již, že proti osnově vznikl zásadní odpor a následkem striktně zamítavého stanoviska Ústředního svazu československých průmyslníků nedošlo k dohodě.¹⁹ K dosavadním odpůrcům osnovy je třeba připočíst Obchodní a živnostenskou komoru v Praze, která sdělila Ministerstvu sociální péče, že co nejrozhodněji odmítá návrh vládního nařízení jako nejnevhodnější a nejneúčelnější a pokračovala: „Ryze třídní tento zákon vykazuje opětne zjevné snahy ukvapených a nepromyšlených socializačních požadavků směřujícím proti soukromému vlastnictví a soukromopodnikatelské činnosti, jež se např. dnes v Rusku i jinde po nezdařených podobných pokusech zase uznává a zavádí“. Pražská komora proto protestovala „proti vydání takového nařízení co nejdůrazněji a žádá, aby otázka tato stala se předmětem úvah v našem Národním shromáždění a aby se dnešní hrozivé nezaměstnanosti nečelilo neplodnými anketami a poradami a vydáním stranických nařízení, nýbrž způsobem praktickým, zejména umístováním nezaměstnaných sil v jiných oborech, a aby se uplatnila zásada, že nezaměstnanosti nemá být čeleno na jedné straně podrýváním společenského řádu a na druhé straně udílením peněžitých darů (podpor v nezaměstnanosti), nýbrž poskytováním práce vůbec, přičemž by se považovalo za věc zcela samozřejmou, že veškeré obory práce, které poskytují obživu, pokládaly by se za zcela rovnocenné“.²⁰

Návrh Roschera, který označila Obchodní a živnostenská komora v Plzni za naivní, neznamenal podle jejího přesvědčení nic jiného, než násilné konfiskování jmění jednotlivců, a to nejen velkých továren, nýbrž i malých živnostníků. Ústřední živnostenský inspektorát měl 14. března 1921 k Roscherově návrhu za to, že neodůvodněnému hromadnému propouštění dělnictva bude čeleno zákonem o kolektivních smlouvách, stávkách a výlukách, který se rovněž právě v té době připravoval, a podle něho musela hromadnému propouštění dělnictva předcházet smírčí jednání, popř. rozhodčí komise.

K § 3 osnovy zaujal 8. října 1920 stanovisko Ústřední svaz československých průmyslníků prohlášením, že se co nejrozhodněji staví proti snahám vlády přenést břemena placení podpor v nezaměstnanosti na zaměstnavatele, proti čemuž by se průmyslníci kategoricky vzepřeli.²¹

Třetí znění osnovy vládního návrhu (jde o originál strojopisu) je z 3. června 1921 a paragrafy 2 a 3 jsou zde nově formulovány. V tom případě, když se nedocílilo dohody mezi podnikatelem a závodním výborem, měl příslušný živ-

18 Tamtéž.

19 Tamtéž.

20 Tamtéž, 4.393/1921. Označeno jako „Třetí znění 3. 6. 1921.“

21 Tamtéž. Anton Roscher byl členem poslaneckého klubu Německé sociálně demokratické strany dělnické (srov. Ročenka Národního shromáždění republiky Československé 1921–1922, s. 92, 47. Šlo o návrh č. t. 3.521 o zavírání závodů z malicherných důvodů, č. t. 1.003, tamtéž, s. 631.

nostenský inspektorát k dovolání jedné ze stran ustavit do tří dnů paritní komisi, jež měla být složena ze zástupců podnikové správy a ze zástupců jmenovaných závodním výborem z řad zaměstnanců podniku, popř. též příslušných zaměstnavatelských a zaměstnaneckých odborových organizací. Na základě § 3 měl předseda komise ihned vyšetřit hospodářské příčiny omezení a zastavení provozu podniku, počet, jakož i druh dělnictva postiženého oním opatřením a podle potřeby zakročit u příslušných státních úřadů o odstranění vytvořených hospodářských obtíží podniku.²²

V roce 1922 došlo k rozporu mezi stanoviskem Ministerstva sociální péče a Ministerstva průmyslu, obchodu a živností, a to zejména ve způsobu vládního opatření.

Ministerstvo sociální péče zaujalo stanovisko, že závod, který hodlal omezit provoz, měl tuto skutečnost oznámit příslušnému živnostenskému inspektorovi a jednat se svým závodním výborem. Jestli nedošlo k dohodě s dělníky, měla se pokusit o zprostředkování smíru mezi nimi příslušná rozhodčí komise zřízená podle zákona o závodních výborech.²³ Pokud nedošlo ani poté k dohodě, měla se komise usnést na dobrých zdáních a účelných opatřeních, která doporučovala zúčastněným stranám k odstranění rozporu. Tím se měl uskutečnit na závodní správu morální nátlak, a to prostřednictvím paritní komise řízené soudcem a povolane, aby provoz nebyl lehkomyšlně omezován nebo zastavován.

Ministerstvo průmyslu, obchodu a živností požadovalo, aby věc byla oznámena živnostenskému inspektorovi, a ten měl oznámení vyšetřit. Ministerstvo sociální péče se však domnívalo, že by šlo o opatření čistě formálního rázu, které by nemělo takový morální vliv jako jednání před rozhodčí komisí a tento způsob by nemohl mít jiný výsledek, než vystupňování počtu deputací dělnictva k ministerstvům a prohlubování jejich představ, že stát může a podle návrhu Ministerstva průmyslu, obchodu a živností i musí zakročovat proti omezování provozu, že však státní orgány zakročovat nechťejí. Návrh tohoto ministerstva by znamenal podle Ministerstva sociální péče z hlediska státního zhoršení současného stavu a přímé přitahování nezaslouženého ódia na živnostenskou inspekci a centrální úřady.

Ministerstvo sociální péče však na důkaz své krajní snahy docílit v lůně vlády rychlé usnesení a v zájmu prestiže vlády, že opatření obsažená v jejím prohlášení jsou též plněna, bylo ochotno omezit svou osnovu na závody podléhající zákonu o závodních výborech a posunout den rozhodný pro posuzování normálního počtu zaměstnanců v příslušném závodě z 1. ledna 1922 na 1. července 1922, vyloučit spolupůsobení rozhodčích komisí při snižování mezd a přeformulovat tudíž § 1 své osnovy, jak bylo údajně ujednáno ústně v poradách mezi Ministerstvem průmyslu, obchodu a živností a Ministerstvem sociální péče. Protože však mezi oběma ministerstvy nebylo možno nakonec dosáhnout dohody, spo-

²² SÚAr Praha, MSP, D I/b 4, kart. 556, 4.393/1921.

²³ Zákon o závodních výborech se týkal závodů minimálně s 20 zaměstnanci, závodní výbory se ale nezřizovaly obligatorně, nýbrž pouze fakultativně.

čívalo rozhodnutí na ministerské radě, která se rozhodla pro osnovu Ministerstva sociální péče.²⁴

V písemnostech Ministerstva sociální péče se ještě nachází průklep strojopisu z října 1922 (denní datum v něm však vyplněno není) oběžníku určeného všem okresním správám politickým.

Ríká se v něm, že v svolání k občanstvu z 9. září 1922 slíbila vláda, že učiní potřebná opatření, jimiž se umožní kontrola příčin, proč se omezuje a zastavuje práce v závodech a podle výsledků těchto opatření se pak mělo uvážit, co bude nutno dál zařídit. Vzhledem k tomuto vládnímu prohlášení bylo povinností státní správy (bylo řečeno dále v oběžníku), aby učinila potřebné kroky k odstranění poruch provozů závodů a k urovnání rozporů mezi zaměstnavateli a zaměstnanci.

Z toho důvodu se ukládalo všem okresním správám politickým, aby všechny případy podstatného omezení nebo zastavení provozu podniků, na něž se vztahoval zákon o závodních výborech, stále sledovaly, a o každém zamýšleném nebo nastalém omezení nebo zastavení provozu a při propouštění většího počtu zaměstnanců zavedly zvláštní jednání, k němuž měl být předvolán podnikatel, zástupci závodního výboru (pokud nebyl závodní výbor zřízen, tedy důvěrníci z řad zaměstnanců) a živnostenský inspektor, popř. jevilo-li se to vhodné, rovněž zástupce finanční správy a příslušné obce. Měla být vyšetřena příčina, přičemž se mělo usilovat, aby se dělnictvo nepropouštělo, popř. měla být práce omezena na několik dní nebo hodin, nebo se mělo zavést střídavé zaměstnání. Důležitá jednání většího rázu se měla oznamovat Ministerstvu sociální péče, Ministerstvu průmyslu, obchodu a živností a Ministerstvu vnitra.²⁵

Není ovšem jisté, zda byl tento příkaz vůbec publikován. O osnově zákona k členění nezaměstnanosti rám není již nic známo.

* * *

Pokud jde o zprostředkování práce usnesl se Zemský výbor pro Moravu 13. prosince 1919 řešit situaci prozatímně tak, že po dobu, než bude tato otázka rozřešena zákonem pro celou republiku, má se uskutečnit jednání s městy, jež jsou důležitými středisky hospodářského života, aby ona zřídila svým nákladem zprostředkovatelnou práce nejen pro městský obvod, nýbrž i pro okolí. Pro začátek mýnil Zemský výbor vyvolat tímto způsobem v život asi dvacet zprostředkovatelen práce, a z toho důvodu, že město převezme zprostředkovatelskou činnost i pro venkovské území, byl Zemský výbor ochoten poskytnout příslušnému městu přiměřenou subvenci. Takto zřízené zprostředkovatelnou práce měly být veřejnými zprostředkovatelnami práce se všemi důsledky a jejich ústředím se měl stát Zemský úřad práce v Brně. Z důvodů poskytované subvence chtěl si Zemský výbor vyhradit vliv na výběr funkcionářů a právo dozoru a možnost úpravy činnosti, aby bylo zajištěno soustředění působnosti všech zprostředkovatelen a jejich statistické zachycení. Dosavadní expozitury Zemského úřadu

24 SÚAr Praha, MSP, D 1/b 4, kart. 556, 4.293/1921.

25 Tamtéž.

práce, jež byly míněny jen na přechodnou dobu, měly být postupně zrušeny. Při každé zprostředkovatelně měl být zřízen tzv. paritní dozorčí výbor skládající se z nestranného předsedy a ze stejného počtu zástupců zaměstnavatelů a zaměstnanců.²⁶

Městské zastupitelstvo v Olomouci uložilo městské radě již 22. září 1919 zjistit, zda tamní expozitura Zemského úřadu práce bude trvat dále, nebo bude rozpuštěna. V tom případě by město převzalo stávající a podle jeho názoru dobře osvědčenou instituci do své správy. Zemský výbor poté sdělil, že expozitura bude zrušena a souhlasil s jejím převzetím do správy města Olomouce. Působnost této zprostředkovatelně se měla vztahovat na město Olomouc, na politický okres Šternberk a na soudní okresy Litovel a Uničov a městu byla přiznána subvence Zemského výboru ve výši 5 tis. K. Zemský výbor žádal brzkou zprávu, zda město za těchto podmínek zprostředkovatelnu převezme.²⁷

Protože byla mezitím zejména v Čechách kuratoria zprostředkovatelen práce reorganizována přibráním šesti členů z řad zaměstnavatelů a šesti z řad zaměstnanců, prosil výbor olomoucké zprostředkovatelně práce o sdělení, zda i v jeho složení je třeba provést přestavbu v uvedeném smyslu a zda je obligatorní povolání členů příslušného demobilizačního výboru do nového kuratoria. O vyjádření byl požádán Zemský úřad práce v Praze a ten 28. května 1919 sdělil, že hlavní zásadou v Čechách je sice parita, výnos Zemského správního výboru v Praze o reorganizaci dozorčích komisí zprostředkovatelen práce nelze však přirozeně vztahovat na ústavy moravské.²⁸

Krátce poté vydané vzorové stanovky v § 1 říkaly, že zprostředkovatelná práce je ústavem města zřízeným v dohodě s Zemským výborem pro všeužitečné, nikoli po živnostensky provozované zprostředkování práce a je článkem sítě všeužitečných zprostředkovatelen práce na Moravě soustředěných při Zemském úřadu práce v Brně.

Podle § 2 bylo úkolem zprostředkovatelně 1) v přiděleném obvodu mít v patrnosti všelikou příležitost ku práci a opatřovat práci osobám v obvodu bydlicím, počítaje v to všelikou práci v průmyslu, živnostech, zemědělství i domácnostech, 2) provádět zprostředkování práce učňovských míst, 3) spolupůsobit při mezimístních vyrovnáních pracovního trhu, tj. zprostředkování pracovních sil na místa mimo obvod působnosti a naopak, a to podle pravidel vydaných Zemským úřadem práce, 4) spolupůsobit při jiných úkolech veřejné sociální péče o dělnictvo podle zvlášť o tom vydaných předpisů a 5) podávat občasně statistické výkazy o činnosti.

V § 3 se vymezoval obvod působnosti zprostředkovatelně, přičemž změny se mohly stát dohodou města s Zemským výborem. V § 4 se stanovilo, že zprostředkovatelná je udržována z prostředků městských a případnou subvencí jiných činitelů. K částečné úhradě nákladů mohly být zavedeny poplatky zaměst-

26 Tamtéž, sign. 111/5, kart. 127, konvolut Zprostředkování práce, ústavy, 9.122/1919.

27 Tamtéž.

28 Tamtéž; též MZA Brno, A 9-ZV, fasc. 10.145, sign. Z 2, 52.795/1921.

navatelů, jejichž výši měl schválit Zemský výbor. Pro osoby hledající práci bylo zprostředkování úplně bezplatné.

V § 5 se říkalo, že zprostředkování práce a jiná jednání náležející do působnosti zprostředkovatelem práce provádí ustanovený správce zprostředkovatelny, jemuž mohou být přiděleny podle rozsahu prací další síly. Úřednictvo zprostředkovatelny se ustanovovalo na návrh dozorčího výboru, a to zpravidla nejprve na zkoušku a teprve po jednoročním působení trvale, k jeho trvalému ustanovení bylo zapotřebí souhlasu Zemského výboru. Bezprostředním nadřízeným úřednictva zprostředkovatelny byla městská (obecní) rada, obecní představenstvo, popř. určený orgán.

Na základě § 6 se mělo postupovat při zprostředkování práce s naprostou nestranností a pokud byly jinak stejné podmínky, měl být na dřívější záznam zaměstnavatele nebo práci hledajícího vzat zřetel před pozdějšími záznamy.

V § 7 se říkalo, že k doзору nad zprostředkovatelnou práce se zřizuje paritní dozorčí výbor, který se skládal z předsedy a jeho náměstka a nejméně ze čtyř zástupců zaměstnavatelů a zaměstnanců a ze stejného počtu náhradníků. Náměstek předsedy a náhradníci nastupovali, když byl předseda nebo dotyčný člen zaneprázdněn nebo přestal být členem během funkčního období. Předsedu a náměstka jmenoval obecní výbor z osob zaručujících nestranné posuzování poměru zaměstnavatelů a zaměstnanců. Funkční období bylo tříleté. Schůze dozorčího výboru (§ 8) svolával předseda, a to vyjma naléhavého případu, tři dny před schůzí s udáním denního pořádku. Řádná schůze dozorčího výboru se měla konat nejméně dvakrát do roka. Na žádost alespoň dvou členů musela být svolána kdykoli schůze mimořádná. Řádně zvolený dozorčí výbor byl schopen usnášení, když bylo kromě předsedy nebo jeho náměstka přítomno alespoň po dvou zástupcích zaměstnavatelů a zaměstnanců. Hlasování se dělo prostou většinou hlasů, přičemž hlasoval z každé skupiny (zástupců zaměstnavatelů a zaměstnanců) stejný počet členů, při rovnosti hlasů rozhodoval hlas předsedy. Když se dostavili zástupci zaměstnavatelů a zaměstnanců v nerovném počtu, měli nadpočetní členové té které skupiny v pořádku od fyzicky mladších pouze hlas poradní. Nesešel-li se potřebný počet členů, měl to předseda oznámit obecnímu představenstvu (městské radě), aby učinila vhodná opatření. Správce obecní zprostředkovatelny práce se zúčastňoval schůzí dozorčího výboru a podával žádané zprávy.

V § 9 se stanovoval úkol dozorčího výboru 1) dozírat na činnost zprostředkovatelny práce a podávat v tom směru městské (obecní) radě vhodné návrhy zejména ohledně případného vydání jednacího řádu. Obecní výbor mohl svěřit dozorčímu výboru rozhodování o stížnostech stran, 2) činit návrhy v případě ustanovení správce zprostředkovatelny, 3) v případě stávek a výluk rozhodovat o tom, má-li se zprostředkovatelská činnost pro dotyčné závody zastavit, nebo má-li se v ní pokračovat, a za jakých modalit, 4) podat posudky na vyzvání městské (obecní) rady v otázkách sociální péče o dělnictvo, 5) spolupůsobit na požádání Zemského úřadu práce při sdělávání a provádění rámcových (kolektivních) pracovních smluv.

Na základě § 10 bylo vyhrazeno Zemskému výboru schvalovat stanovy zprostředkovatelný práce a každé jejich změny a Zemský výbor byl oprávněn provádět svými orgány dozor na zprostředkovatelnou a žádat odstranění shledaných závad.²⁹

Ve schůzi Zemského výboru dne 13. prosince 1919 bylo přijato stanovisko týkající se dvou zprostředkovatelen práce působících v Brně. Pro obvod města Brna existoval již po delší dobu Městský úřad pro zprostředkování práce, který byl udržován z městských prostředků, a k němuž byl přičleněn paritní dozorčí výbor. Pro venkovský okres brněnský včetně obcí, které byly přičleněny roku 1919 k Velkému Brnu, byla zřízena na počátku války již v roce 1914 Okresní zprostředkovatelná práce pro venkovský okres brněnský, v té době jedna z tzv. expozitur Zemského úřadu práce. Její zvláštností zejména zpočátku bylo, že agendu obstarávaly síly Zemského úřadu práce, takže tento úřad v ní měl jakýsi pokusný ústav pro další budování organizace zprostředkování práce. V té době byla již expozitura plně udržována z prostředků zemských. Protože tento úřad byl vybaven náležitým personálem, vykazoval nejlepší výsledky ze všech místních zprostředkovatelen práce pro Moravu a získal si dobrou pověst potud, že v ní hledaly práci i síly z obvodu města Brna, a to namnoze s úspěchem. Největší část klientely byla tehdy z obcí, které byly v té době součástí Velkého Brna a přísně vzato by měly tyto obce připadnout v obor činnosti městské zprostředkovatelný práce. Stav kdy působily v Brně dvě zprostředkovatelný, nebylo možno nadlouho udržet a sjednocení se mělo provést tak, že by obě byly sloučeny v jednu městem udržovanou zprostředkovatelnou a v tomto duchu bylo zahájeno jednání s městem Brnem. V případě souhlasu byl Zemský výbor ochoten poskytnout městu přiměřenou subvenci. Záležitost měli projednat zástupci obou stran a předložit Zemskému výboru i městu ke konečnému schválení.

Za velmi důležité považoval Zemský výbor zřízení zprostředkovatelný práce pro služebná děvčata, což se jevilo jako naléhavé, neboť by se tím čelilo zlořádkům spojeným se zprostředkováním služek. Zároveň měla být vzata v úvahu otázka útulku pro děvčata jsoucí dočasně bez služby. Zemský výbor doporučoval, aby se této otázky ujalo město Brno a pokud možno co nejdříve uvedlo tuto instituci v život.

V záležitosti organizace úřadu pro zprostředkování práce pro město Brno a okolí byl sepsán 13. února 1920 protokol, který podepsal za Zemský úřad práce dr. František Bilovský, za město Brno tajemník Stanislav Bečvarovský a vrchní magistrátní rada Feith, za městský úřad pro zprostředkování práce N. Hlava a za expozituru Zemského úřadu práce pro Brno-venkov správce Jakub Eugen Růžička. Všichni souhlasili s tím, že neexistuje zásadní překážka, aby zprostředkování práce městem Brnem bylo převzato i pro venkovské oblasti, totiž pro obvody politických okresů Brno-venkov a Tišnov a pro obvody okresních soudů Velká Bíteš, Blansko, Slavkov, Židlochovice, Pohořelice,

²⁹ SÚAr Praha, MSP, sign. III/5, kart. 127, konvolut Zprostředkování práce, ústavy, 9.122/1919.

Ivančice a Moravský Krumlov, a to provizorně do té doby, než bude organizace zprostředkování práce upravena definitivně státem.

Zástupci města Brna vyslovili souhlas s tím, aby síly zprostředkovatelný práce pro Brno-venkov, tj. správce Růžička, jeden manipulační úředník a čtyři pomocné úřednice, převzal stát. Podmínkou bylo, že Zemský výbor bude poskytovat městu přiměřenou roční subvenci, město mělo učinit v tomto směru usnesení teprve poté, až mu bude známa výše této subvence. Zřízení zprostředkovatelný práce pro domácí čeleď bylo projednáno poradním sborem města Brna a její vznik byl usnesen, skutečností se však měla stát, jakmile bude vyřešena otázka vhodné místnosti; rovněž zřízení útulku pro služebná děvčata městem bylo předmětem porad a jeho vytvoření bylo zásadně rozhodnuto.

Výsledek jednání byl přednesen na schůzi Zemského výboru 21. února 1920, kdy bylo navrženo ujednání schválit a jako subvence bylo odhlasováno 15 tis. K ročně. Vládní komisař města Brna ale informoval Zemský výbor 31. března 1920, že město Brno je ochotno převzít úřad a pomocné síly za předpokladu, že subvence bude zvýšena nejméně na 50 tis. K ročně, což ale Zemský výbor považoval za nemožné.

Zemský výbor ale 10. července 1920 sdělil městu, že činnost expozitury bude dnem 31. července ukončena a městská rada, která se mezitím po období, kdy v čele města stál vládní komisař, konstituovala, sdělila přípisem Zemskému výboru prezentovaným 7. srpna 1920, že činnost městské zprostředkovatelný práce byla dnem 3. srpna rozšířena na obvod vymezený v dohodě. Město se zavázalo, že převezme na dobu od 1. srpna do 31. prosince úhradu požitků Růžičky a N. Bogra, a o jejich definitivním převzetí rozhodne městské zastupitelstvo, jakmile obdrží od Zemského výboru výnos o výši subvence na rok 1921. Ta byla nakonec i pro další roky stanovena částkou 20 tis. K.³⁰

V souvislosti s revizí provedenou 1. března 1924 v olomoucké zprostředkovatelně práce a končící trestním oznámením je možno konstatovat závažný nedostatek, který se projevoval u značné části těchto ústavů. Správci byly většinou osoby bez potřebné kvalifikace v kategorii zřízenců. Revize uskutečněná v Olomouci kritizovala, že vedení tak důležitého úřadu svěřila městská rada osobě, jež neměla nutnou způsobilost, přičemž správce úřadu měl značnou odpovědnost, neboť potvrzoval průkazní lístky na podpory v nezaměstnanosti, na jejichž podkladu se podpory vyplácely, vystavoval poukázky na volnou jízdu vlakem pro osoby poukázané do práce, rozděloval, popř. navrhoval nezaměstnané k přiznání mimořádné městské podpory, přiděloval nezaměstnané na nouzové práce, vyjednával pracovní podmínky se zaměstnavateli a byl mu vůbec svěřen celý úřad a odpovědnost za vše, co se v úřadu dalo. Revize dále zjistila, že vnější agenda úřadu byla vedena nedostatečně, úřad neměl psací stroj a nevyhotovovaly se žádné kopie odeslaných dopisů, došlé spisy se ukládaly nedostatečně a mnohé, ač vyžadovaly projednání, byly vzaty jednoduše na vědomí, ve statistických datech byly difference apod.³¹

30 Tamtéž.

31 Tamtéž.

K situaci v Olomouci bylo ještě zjištěno, že správcem zprostředkovatelny byl městský zřízenec s šesti třídami obecné školy a později byl činný jako strážník a policejní agent. Na výpomoc byl přibrán jeden z nezaměstnaných za podporu v nezaměstnanosti. Místnost, v níž se zprostředkovatelna nacházela, měla 42 m² a bylo v ní stále mnoho lidí. Správcem zprostředkovatelny ve Znojmě byl městský úředník s titulem vrchního městského oficiála, byl mu však přidělen rovněž celý úřad sociální péče, a to chudinství, chudobinec, sirotčinec aj. Správce se při revizi roku 1925 vyjádřil, že agenda sociální péče je příliš rozsáhlá, takže není možno věnovat se plně zprostředkování práce. Dále zde byl výpomocný úředník a zřízenec, přičemž záležitosti zprostředkování práce vykonával z největší části pouze tento zřízenec, což bylo zřejmé z toho, že byl o úřední agendě informován lépe než správce, popř. přidělený mu úředník. Neznalost omlouvali oba přetíženi vyplývajícími z otázek sociální péče.

V Třebíči byl správce zároveň správcem městského hospodářství a dále zde byla jen jedna výpomocná síla. V Prostějově byl správcem městský úředník, který měl ale přidělen městský vojenský referát, v Kroměříži to byl tajemník okresní jednoty živnostenských společenstev, jímž byl četnický strážmistr ve výslužbě, bývalý četnický strážmistr byl i správcem zprostředkovatelny ve Vsetíně, v Holešově to byl oficiant okresní správy politické, tj. státní úředník, a ve Vyškově městský úředník, který vedl mimoto městský stavební referát. V Hranicích vykonával správce zprostředkovatelny práce i úřad městského policejního úředníka, ve Svitavách byl v čele tohoto úřadu městský oficiál, jemuž byly přiděleny i záležitosti domovského práva, bytová agenda, vojenský ohlašovací úřad, invalidní věci a sociální péče apod.

Ve zprostředkovatelně práce v Moravské Ostravě byla kromě správce kancelářská síla a 16 letý hoch na pochůzky, později to byl správce, ženská pomocná síla na plný plat a dvě mužské síly z řad nezaměstnaných za podporu v nezaměstnanosti a nepatrný příspěvek pro nouzové práce.

Všeobecná zprostředkovatelna práce v Moravské Ostravě zahájila činnost 1. července 1921 a její stanovy schválil Zemský výbor 17. prosince 1921. Do konce října 1921 umístila 266 dělníků, přestože v celém obvodu Moravské Ostravy a v přilehlých okresech „zuřila největší průmyslová krize“. Zprostředkovatelna byla zřízena dohodou mezi zaměstnavateli a zaměstnanci za součinnosti politické správy v Moravské Ostravě a obcí na Ostravsku a byla vyvolána v život právě v době, kdy nezaměstnanost začala ohrožovat veřejný klid v celém revíru. Její územní obvod tvořily okresní správy politické v Moravské Ostravě, Novém Jičíně a Místku, ale rovněž slezské politické okresy Opava, Bílovec, Frýdek, Fryštát a Český Těšín a měla postupovat v součinnosti se stávajícími tamními úřady práce a se zprostředkovatelnou práce v Bohumíně-nádraží.

Zemský úřad práce pro Slezsko v Opavě podal Ministerstvu sociální péče 30. listopadu 1921 návrh na připojení zprostředkovatelny práce v Moravské Ostravě ke slezské organizaci. Již při rozpravě o návrhu zákona týkajícího se veřejných zprostředkovatelen práce poukázal úřad na to, že by bylo záhodno, aby zprostředkovatelna v Moravské Ostravě byla podřízena Zemskému úřadu práce pro Slezsko s odůvodněním, že celý Ostravský revír s Vítkovicemi tvoří

se Slezskem hospodářsky a sociálně jeden celek a stanovy zprostředkovatelný práce v Moravské Ostravě neměly nic proti tomu, že Zemský úřad práce ve Slezsku má mít dohled nad touto zprostředkovatelnou práce a ohlásil by ji jako veřejnou ve smyslu § 2 odst. 2 ministerského nařízení z 24. prosince 1917, č. 509 ř. z., čímž by byly také odstraněny nejasnosti pro hlášení jak nezaměstnaných, tak i volných míst ve smyslu zákona č. 322 z 12. srpna 1921.

Podřízením moravské organizace slezskému úřadu by podle Zemského úřadu práce pro Slezsko nebylo ničím novým, neboť podobná situace již existovala a např. Policejní komisařství v Moravské Ostravě bylo podřízeno Zemské vládě pro Slezsko v Opavě a také některé berní a poštovní věci z obvodu Moravské Ostravy byly spravovány Finančním ředitelstvím pro Slezsko nebo slezským poštovním ředitelstvím.

Zemský úřad práce v Brně k tomu sdělil Zemskému výboru 14. ledna 1922, že Všeobecná zprostředkovatelna práce v Moravské Ostravě je článkem sítě všeobecných zprostředkovatelem na Moravě soustředěných při Zemském úřadu práce v Brně, a z toho důvodu je přípis Zemského úřadu práce v Opavě bezpředmětný. Dne 21. ledna 1922 bylo pak sděleno Ministerstvu sociální péče, že Zemský výbor se vyslovuje proti vyloučení zprostředkovatelný v Moravské Ostravě ze sítě moravských zprostředkovatelem práce.³²

Rozpočet Všeobecné zprostředkovatelný práce v Moravské Ostravě předpokládal na rok 1922 výdaje a úhradu 64 947,60 K, z toho částka připadající na „velkou industrii“ činila 32 947,60 K, město Moravská Ostrava přispívalo částkou 10 tis. K, obec Vítkovice 5 tis. K, Přívoz 3 tis. K, Mariánské Hory rovněž tak a Zábřeh 2 tis. K. Subvence Zemského výboru činila 7 tis. K a všechna živnostenská společenstva přispívala částkou 2 tis. K. Rozpočet na rok 1923 předpokládal příjmy a výdaje 64 617 K, z toho „velká industrie“ přispívala 27 617,60 K, v roce 1923 však odmítl Svaz československých průmyslníků jakýmkoli způsobem na zprostředkovatelnou přispívat, vládní komisař města Moravské Ostravy byl proto nucen požádat v roce 1924 Ministerstvo sociální péče, aby dosavadní státní příspěvek zvýšilo ze 3 tis. K aspoň na 20 tis. K.

Dne 20. listopadu 1924 sdělil Zemský úřad práce v Brně Zemskému výboru, že podle výsledku revize je tato zprostředkovatelna jedním z největších ústavů tohoto druhu na Moravě. Od počátku roku 1924 do konce září 1924 se přihlásilo u ní o práci 11 358 nezaměstnaných a práce byla opatřena 8 226 osobám. Správa hodlala čelit vyděračské činnosti zprostředkovatelem provozovaných po živnostensku, jichž bylo v Moravské Ostravě a v přilehlých obcích na 90. Titul zprostředkovatelný práce měl napříště znít Všeobecný úřad práce v Moravské Ostravě.³³

Všeobecná zprostředkovatelna práce města Znojma sdělila 23. července 1920 Zemskému výboru, že obecní výbor města Znojma se rozhodl zřídit zprostředkovatelnou práce již 29. října 1918, a to na základě ministerského nařízení z 24.

³² MZA Brno, A 9-ZV, fasc. 10.145, 60.605/1925.

³³ Tamtéž.

září 1917, ř. z. č. 509, což bylo oznámeno vyhláškou z 18. prosince 1918, č. 30.069, a zprostředkovatelná práce byla otevřena. Stanovy byly tehdy připravovány, ale nastavším převratem nedošlo k jejich schválení, nové stanovy schválila správní komise, která byla postavena do čela města, 13. července 1920.

Zprostředkovatelná práce vyvíjela v letech 1924–1925 nepatrnou činnost a jednou z hlavních příčin bylo, že všeobecnému zprostředkování práce byla věnována malá pozornost, zaměstnavatelé nebyli informováni o působnosti zprostředkovatelné práce a neohlašovali volná místa a z toho důvodu se na zprostředkovatelnou neobraceli nezaměstnaní. Bylo proto intervenováno u sociálně demokratického starosty Znojma JUDr. Josefa Mareše, jemuž byly předneseny zjištěné nedostatky a požádáno o přidělení síly, jež by se plně zprostředkování práce věnovala. Starosta slíbil nápravu.³⁴

Zprostředkovatelná práce města Znojma rozšířila svou působnost na politické okresy Znojmo a Moravské Budějovice, kde byla zřízena odbočka, jejíž agendu se zavázal obstarávat obecní úřad. Také v sídlech okresních soudů Vranov n. Dyjí a Jaroslavice měly být zřízeny v dohledné době odbočky. Týdenní informace o volných místech uveřejňovaly čtyři české a tři německé místní týdeníky, dále Úřední list města Znojma a Úřední list Okresní správy politické ve Znojmě a v běhu bylo jednání s okresní správou politickou v Moravských Budějovicích, aby i ta zařazovala výkazy zprostředkovatelné práce do svého úředního listu.³⁵

V roce 1925 bylo konstatováno, že na základě vyhlášky vládního komisaře města Znojma Karla Michalici vybíral se od zaměstnavatelů za zprostředkování práce poplatek, a to zápisné za libovolný počet pracovních sil 2 Kč za každou přijatou pracovní sílu; protože to bylo v rozporu se zásadami veřejnoprávního zprostředkování práce, bylo nutno působit, aby toto ustanovení bylo anulováno. Bylo rovněž sjednáno změnit název Všeobecná zprostředkovatelná práce města Znojma na Okresní úřad práce ve Znojmě.³⁶

Dne 1. února 1924 schválil Zemský výbor stanovy Okresního úřadu práce v Moravských Budějovicích. Paritní výbor se skládal ze zástupců odborových organizací (perleťářů, obuvníků, kovodělníků a zemědělských dělníků), ze zástupců Společenstva svobodných, řemeslných a koncesovaných živností, ze zástupců Sdružení úředníků a nájemců velkostatku a ze zástupců tří největších továren.³⁷

Na schůzi městského zastupitelstva v Třebíči konané 25. září 1920 sdělil starosta města Hrabák, že již delší dobu trvala jednání mezi městskou radou a Zemským úřadem práce o zřízení zprostředkovatelné práce městem Třebíčí. Městská rada původně žádala, aby jí byla poskytnuta taková subvence, že by obec neměla se zařízením zprostředkovatelné práce značné výdaje. Zemský

34 MZA Brno, A 9-ZV, fasc. 10.145, sign. Z 2, 50.315/1920.

35 Tamtéž, 10.145, 48.401/1925.

36 Tamtéž, 22.327/1926.

37 Tamtéž, 48.401/1925.

úřad práce sdělil 9. září 1920 na základě zmocnění Zemského výboru, že v městě Třebíči jako důležitém hospodářském středisku bude veřejně zprostředkovatelný práce v budoucnu zapotřebí a Zemský výbor udělal pro celou zemi jednotný postup, na jehož základě byly již zřízeny zprostředkovatelný práce v celé řadě míst, a v případě, že by obec převzala dosavadní expozituru Zemského úřadu práce, byl by Zemský výbor ochoten poskytnout městu vydržovací subvenci ve výši 5 tis K ročně.

K tomu se 14. září 1920 městská rada usnesla doporučit městskému zastupitelstvu, aby zprostředkovatelný práce zřídilo, neslo její věcné a osobní náklady a přijalo subvenci od Zemského výboru ve výši 5 tis. K. Proti se ale postavili zástupci sociální demokracie, protože nebylo jasno, kolik by musela doplácet obec. Naopak pro byli národní socialisté se zdůvodněním, že jde o sociální úkol obce, kterému řada měst vyhověla, a jen Třebíč se tomu vyhýbá. Argumentovalo se, že za nedlouhou dobu budou zprostředkovatelný práce převzaty státem, a kdyby obec zprostředkovatelný nyní nezřídila, pak se bude těžce její zřízení u státu vymáhat. Protože nebyla záležitost vzata z denního pořádku, zástupci sociálně demokratické strany svým odchodem další jednání znemožnili. Zemský výbor byl nucen 10. července 1920 konstatovat, že vzhledem ke ztroskotanému jednání, aby město Třebíč zřídilo zprostředkovatelný práce pro město a okolí, a zatím byla zřízena zprostředkovatelná Odborové rady dělnické v Třebíči, navrhovalo se připravit zrušení třebíčské expozitury Zemského úřadu práce k 31. říjnu 1920, pokud se snad ještě nepodaří sloučit zprostředkování práce v jedné rukou.

Posléze však byly 5. dubna 1921 schváleny stanovy Městské zprostředkovatelný práce v Třebíči, která byla zřízena pro obvod politických okresů Třebíč a Velké Meziříčí a soudního okresu Hrotovice. Dozorčí výbor se skládal ze zástupce a náhradníka obuvnických a koželužských továren, společenstva obuvníků, společenstva živnostníků, Hospodářského družstva a obchodního grémia a ze dvou členů a náhradníků odborové organizace sociálně demokratické, československé strany socialistické a křesťansko sociálních odborů.³⁸

V roce 1922 byla zvýšena zemská subvence pro Třebíč na 8 tis. K a městská rada žádala o další navršení, neboť počet nezaměstnaných se v listopadu 1922 proti prosinci 1921 zpaternásobil, na rok 1923 byla ale udělena zemská subvence ve výši 7 tis. Kč a kromě toho byla slíbena i subvence státní, ta byla ve výši 3 tis. Kč. Stejně tak na rok 1924 činily obě subvence rovněž 10 tis. Kč, na rok 1925 žádala správní komise města Třebíče o zvýšení se zdůvodněním, že v Třebíči panovala snad do té doby největší nezaměstnanost takřka ze všech měst na Moravě, a to proto, že ve městě byl nejsilnější průmysl obuvnický, koželužský, jirchářský apod., na který doléhala nesnesitelná krize, takže počet nezaměstnaných stále přibýval.

Revize uskutečněná ve zprostředkovatelně práce v Třebíči 22. prosince zjisti-
tila celou řadu nedostatků, zejména nebylo vybudováno zprostředkování práce

učňů a chyběla úplně propagace ústavu a jeho styk s veřejností pomocí tisku. Nedostatky a nutnost nápravy byly předneseny starostovi města Třebíče Vaňkovi, příslušníku čs. strany socialistické, který přislíbil provést příslušná opatření.³⁹

Obecní úřad ve Velkém Meziříčí sdělil 22. prosince 1923 Zemskému výboru, že vzhledem ke vzrůstající nezaměstnanosti ve městě a z toho vyplývající nutnosti spolupůsobit při přiznávání podpor v nezaměstnanosti a pátrat po pracovních příležitostech usneslo se 19. prosince 1923 městské zastupitelstvo zřídit Městskou zprostředkovatelnou práce ve Velkém Meziříčí, a to pro obvod okresní správy politické. Stanovy schválil Zemský výbor 16. února 1924. Do dozorčího výboru vysílala odbočka Svazu československých průmyslníků ve Velkém Meziříčí, Okresní odborová rada, okresní výkonný výbor agrární strany, město Velká Bíteš a městečka Měřín, Křižanov a Tasov po jednom členovi a náhradníkovi.

Předtím byla zprostředkovatelná práce ve Velkém Meziříčí zřízena již roku 1922, do konce roku 1923 ale nezačala činnost, ačkoliv jí bylo v čase velké nezaměstnanosti panující na okrese nejvíc zapotřebí.⁴⁰

Dne 1. ledna 1921 zahájil činnost Okresní úřad práce v Prostějově, jehož stanovy schválil Zemský výbor 8. ledna 1921. Paritní dozorčí výbor tvořil zástupce sociálně demokratických odborů, odborů čs. strany socialistické a Všeodborového sdružení křesťanského dělnictva, hromady pomocníků při obchodním grémii, Spolku soukromých úředníků, sdružené hromady pomocníků při živnostenských společenstvech a Svazu zemědělských a lesních dělníků. Za zaměstnavatele to byl zástupce Svazu oděvních průmyslníků, zástupce „velkého průmyslu“ (byl jím dr. František Kovařík), okresní jednoty živnostenských společenstev, Svazu průmyslu obuvnického, Společenstva stavitelů, obchodního grémia a Hospodářského družstva.⁴¹

Při revizi Okresního úřadu práce v Prostějově v září 1925 bylo zjištěno, že v okrese je značná poptávka po čeledínech, kterou nebylo možno obsadit vlastními silami. Bylo proto ujednáno, že nadbytečná místa budou oznamována Zemskému úřadu práce, který obstará stejně jako pro jiné kraje čeledíny ze Slovenska.⁴²

Městská rada ve Frenštátě pod Radhoštěm ve svém přípisu z 2. června 1920 adresovaném Zemskému výboru vycházejíc z nařízení Ministerstva sociální péče ze 4. května 1920, jímž byly zprostředkovatelné práce zrušeny a vedoucí síly tohoto úřadu propuštěny, se přimlouvala za to, „aby ve zdejších chudém kraji“, v němž se nacházelo ještě mnoho osob nezaměstnaných, „o které se nyní nikdo nestará, aby jim byla zaopatřena práce“, byla ještě zprostředkovatelná práce na delší dobu udržována, neboť jí bylo nevyhnutelně zapotřebí. Město proto žádalo

39 Tamtéž, 56.285/1925.

40 Tamtéž, 56.285/1925.

41 Tamtéž, 35.434/1920.

42 Tamtéž, 5.374/1925.

o sdělení, zda by Zemský výbor přispíval na vedoucího tohoto úřadu a v kladném případě jakou částkou. Zemský výbor uložil proto 17. července 1920 Zemskému úřadu práce, aby zahájil s městskou radou ve Frenštátě o zřízení zprostředkovatelný práce jednání.⁴³

Dne 1. dubna 1920 zahájil činnost Okresní úřad práce ve Vsetíně, který se označil za jediný úřad práce na Valašsku, a jenž byl pro nezaměstnané „pravým dobrodiním a velkou úlevou při hledání vhodných pracovních míst“. Z tohoto úřadu vzešlo i několik podnětů dokládajících, že otázkou zprostředkování práce se tento úřad rozsáhle i teoreticky zabýval.

Okresní správa politická ve Vsetíně požádala Zemský výbor 20. listopadu 1923 o schválení stanov, zejména pokud šlo o § 4, podle něhož byla okresní zprostředkovatelna práce udržována z prostředků zúčastněných měst a obcí a zemskou a státní subvencí, přičemž k částečné úhradě nákladů měly být vybírány poplatky od zaměstnavatelů, jejichž výši by schválil Zemský výbor, a za každou přijatou zaměstnanou osobu měla být vybrána 1,50 Kč. Pro osoby hledající práci mělo být zprostředkování práce bezplatné. Toto ustanovení se zdůvodňovalo tím, že příspěvky obcí byly jen iluzorní a subvence nestačily na krytí výdajů.

Již 5. prosince 1923 poslala ale Okresní zprostředkovatelna práce ve Vsetíně Zemskému výboru opravené stanovy, v nichž ustanovení o příspěvku ve výši 1,50 Kč postrádáme. Zdroji příjmu tak byla zemská subvence 5 tis. Kč, státní subvence 2 tis. Kč a subvence měst Vsetína, Valašského Meziříčí a Rožnova pod Radhoštěm v celkové výši 3 600 Kč. Tyto částky platily pro rok 1924 a každým rokem měly být upravovány podle místních drahotních poměrů a předkládány ke schválení Zemskému výboru.

Pokud šlo o příspěvky zaměstnavatelů, byla předložena otázka k dobrozdání Ministerstvu sociální péče, „ježto jest to věc zásadního významu“.

Ministerstvo předložilo otázku 21. ledna 1925 Zemskému výboru a žádalo zejména sdělení jeho názorů k § 4. Dobrozdání Zemského úřadu práce je již z 29. ledna 1925 a hned 30. ledna bylo sděleno Ministerstvu sociální péče.

Zemský úřad práce nemohl souhlasit s vybíráním poplatků od zaměstnavatelů, protože podobné povolení žádaly i ostatní okresní úřady práce nacházející se ve stejně neutěšené finanční situaci. Tím by nastala úplná reorganizace a diskreditování úřadů a narazilo by jistě na odpor zaměstnavatelů a jejich organizací, jakož i živnostenských společenstev.

„Ježto dle dosavadní situace (čtete dále) nelze počítat přes veškeré kroky učiněné Zemským výborem na brzké uzákonění zprostředkování práce a na úpravu dosavadního neudržitelného provizoria na Moravě a poněvadž Ministerstvo sociální péče nejvíce ochotu přispívat obnosem, který by alespoň poněkud umožňoval existenci okresních úřadů práce na Moravě a poněvadž do krajnosti napnutá trpělivost a obětavost dosavadních vydržovatelů okresních úřadů práce na Moravě spěje ku brzkému konci, o čemž bylo ministerstvo již mnohokrát

43 Tamtéž, 22.410/1926.

informováno, bude asi nutno co nejdříve nalézt cestu ku krytí nákladů na vydržování okresních úřadů práce na Moravě.“ Možnost k nalezení této cesty dává ustanovení § 12 vládního návrhu (2.106) zákona o zprostředkování práce. Ježto není dosud zřízen Státní úřad práce, zůstává na ministerstvu, aby umožnilo brzkým provedením ustanovení shora zmíněného § 12 existenci okresních úřadů práce na Moravě.⁴⁴

Městská rada ve Vsetíně zaslala Zemskému výboru své memorandum z 22. dubna 1926 a vyslovila přesvědčení, že Zemský výbor bude působit svým účinným vlivem k provedení těchto návrhů tak důležitých pro národní hospodářství republiky. Zemský výbor však vzal memorandum pouze na vědomí a Zemský úřad práce poznamenal, že totožné memorandum bylo zasláno i jemu a náměty v něm obsažené jsou vedeny v patrnosti.

Memorandum Okresního úřadu práce ve Vsetíně se zabývalo důkladně nezaměstnaností, která se vytvářela na Valašsku v poslední době tak neutěšeně, že nabývala údajně katastrofálního rázu. Nejvíce byli postiženi nekvalifikovaní dělníci, pak kovodělníci, textilní dělníci a oděvní a stavební dělníci. Memorandum pokračuje, že povinné hlášení volných míst zaměstnavateli u veřejného pracovního úřadu, které zavedl zákon z 12. srpna 1921, č. 322 Sb., mělo blahodárnou odezvu, jinak tomu ale bylo v současné době, kdy v zákoně z 19. července 1921, č. 267 Sb., o státním příspěvku k podpoře v nezaměstnanosti, nepřichází ustanovení o povinném hlášení volných míst zaměstnavateli u veřejného úřadu práce (podtrženo v orig.)

Veřejné úřady práce byly podle memoranda od 1. dubna 1925, kdy vešel jmenovaný zákon v platnost, bez jakékoli exekutivní moci, aby donutily zaměstnavatele k hlášení volných míst. Zaměstnavatelé přijímali dělníky přímo ve svých závodech, bez ohledu na to, zda uchazeč byl této práce potřebnější a značné množství „soběstačného dělnictva, zvláště z venkova“ by mohlo ustoupit dělnictvu městskému.

Další příčinu vzrůstající nezaměstnanosti spatřovalo memorandum v neobnovení zákona o stavebním ruchu (podtrženo v orig.) a v zastavení subvence státu na nouzové práce podnikané obcemi (podtrženo v orig.)

Memorandum dále říká, že na Moravě bylo během války a hlavně po převratu zřízeno 28 veřejných úřadů práce, a to bez jakéhokoli zákonitého podkladu a jejich vydržování bylo uvaleno z valné části na bedra jednotlivých měst. Města správně pochopila význam a důležitost veřejnoprávního zprostředkování práce a ač náklad na jejich vydržování byl velmi značný, přece „přinášela tuto značnou finanční oběť ráda k všeobecnému prospěchu“. Memorandum vyslovovalo obavu, nebude-li provedena jednotná organizace veřejnoprávního zprostředkování práce ve smyslu navržené osnovy, podle které by na úhradu přispíval stát, země a jednotlivá města stejným dílem, města zprostředkovatelný práce z finančních důvodů zruší. Městská rada ve Vsetíně vznášela proto na směrodatné činitele důtklivou žádost, aby se co nejdříve zasadili u vlády a návrhům

městské rady bylo v nejbližší době vyhověno, a to ať již zákonem nebo vládním nařízením. Městská rada požadovala, aby bylo neprodleně obnoveno povinné hlášení volných míst zaměstnavateli u veřejných úřadů práce, jak to bylo nařízeno zákonem č. 322/1921 Sb. S největším možným urychlením měl být novelizován zákon o stavebním ruchu, měla být opět ve vydatné míře povolena státní subvence na nouzové práce podnikané obcemi nebo jinými veřejnými korporacemi a v nejbližším zasedání Národního shromáždění měla být projednána a provedena zákonem osnova o veřejnoprávním zprostředkování práce.⁴⁵

Pokud jde o další zprostředkovatelnou práci bylo již v roce 1920 vedeno jednání, aby tuto instituci zřídilo město Kroměříž a politické okresy Kroměříž a Holešov. Do té doby byl pověřen okresním demobilizačním výborem zřízením a vedením zprostředkovatelnou práci tajemník živnostenských společenstev, a to na návrh městské rady, jež poskytla některé věcné potřeby. V říjnu 1919 byl ale demobilizační výbor v Kroměříži zrušen a odměna tajemníkovi byla zastavena, ten však prováděl zprostředkování i nadále a bylo v zájmu věci, aby se instituce udržela, bylo proto usneseno povolit mu měsíční remuneraci 200 K a vyzvat městskou radu, aby pečovala o zřízení poradního sboru k dozoru nad zprostředkovatelnou. Obě se uskutečnilo.⁴⁶

Dne 20. března 1925 sdělil Zemský úřad práce Zemskému výboru, že revize Okresního úřadu práce v Holešově konstatovala, že okresní úřad práce byl zřízen při Okresní správě politické v Holešově, obvod jeho působnosti tvořil politický okres Holešov a stanovy schválil Zemský výbor 27. listopadu 1922. Zástupce do paritního dozorčího výboru vysílala za zaměstnavatele brněnská pobočka Svazu čs. průmyslníků, a to dva členy a dva náhradníky, stejně tak Svaz moravských velkostatkářů v Brně a jednoho člena a jednoho náhradníka vysílala Okresní jednota živnostenských společenstev. Za zaměstnance vysílala po jednom členu a jednom náhradníkovi skupina Svazu čs. dřevodělníků v Holešově a Bystřici p. Host., odborové sdružení zemědělských a lesních dělníků, odbočky v Kroměříži a ve Vsetíně, a pomocnická hromada při obchodním grémium v Holešově.

Okresní úřad práce v Holešově se zúčastnil roku 1924 najímání cukrovarnických dělníků do Francie a zprostředkoval mimoto několik skupin drenážního dělnictva uvnitř státu. Protože v kraji byl značný počet drenážních dělníků, byl správce vybídnut, aby jednal s kompetentními činiteli o provedení staveb, a tím byla dělníkům zajištěna pracovní příležitost. Výsledkem bylo údajně opatření práce asi pro 300 drenážních dělníků.⁴⁷

K 1. červnu 1920 zahájila činnost zprostředkovatelnou práci zřízená městem Přerovem pro politický okres přerovský a tímto dnem měla být likvidována dosavadní expozitura Zemského úřadu práce v Přerově.⁴⁸ Nově vznikly roku 1920

45 Tamtéž, 17.027/1925.

46 Tamtéž, 31.919/1920.

47 Tamtéž, 16.931/1920.

48 Tamtéž, 55.402/1920 a 56.221/1923.

zprostředkovatelnou práce v Novém městě na Moravě, Bystřici n. Pern. a Uherském Hradišti a zároveň jim byly přiznány subvence: Novému Městu na Moravě 3 tis. K, Bystřici n. Pern. 2 tis. K a Uherskému Hradišti 5 tis. K.⁴⁹

Na severní Moravě zřídilo podle pokynů Zemského výboru zprostředkovatelnou město Hranice, aktivována byla 1. července 1920 s působností pro okresy Hranice a Nový Jičín a posléze i pro soudní okres Fulnek. Zemský výbor jí povolil roční subvenci 3 600 K a městská rada v Hranicích se obrátila s žádostí o subvence na městské rady v Novém Jičíně a Fulneku, ale naprosto neúspěšně, v červenci 1921 prosila proto městská rada hranic o zvýšení zemské subvence, ta byla skutečně roku 1921 zvýšena na 6 tis. K, na rok 1922 žádala městská rada již o částku 12 tis. K, z finančních důvodů však nebylo možno vyhovět.⁵⁰

V severomoravském okrese Zábřeh vykonávala agendu týkající se zákona č. 267/1921 Sb. Okresní správa politická, vlastní agenda zprostředkování práce pro okres Zábřeh však byla vykonávána zprostředkovatelnou práce v Šumperku. Jednáním s městskou radou v Zábřehu bylo však docíleno, že se uvolila zříditi a vydržovat Okresní úřad práce (stanovy byly schváleny 5. listopadu 1926) a k tomu účelu získala od Ministerstva sociální péče subvenci 5 tis. Kč.⁵¹ Stanovy okresního úřadu práce v Šumperku schválil Zemský výbor 29. dubna 1927.⁵²

Roku 1921 byla zřízena Městská zprostředkovatelna práce v Hodoníně a předsedou dozorčího výboru byl jmenován vládní komisař města Karel Kachyňa.⁵³ Působnost se vztahovala na obvody města Hodonína a soudní okresy Hodonín, Strážnice, Kyjov a Ždánice.⁵⁴

V prosinci 1923 je ještě zmínka o Městské zprostředkovatelně práce v Uherském Brodě⁵⁵ k 1. dubnu 1924 byl zřízen Okresní úřad práce ve Vyškově podle stanov schválených 29. března 1924 s působností pro politický okres Vyškov⁵⁶ a na jaře 1924 vznikl Okresní úřad práce v Blansku.⁵⁷

Dne 24. března 1928 byly schváleny stanovy Zprostředkovatelnou práce v Moravském Berouně (říkalo se v nich, že okresní zprostředkovatelna práce v Moravském Berouně je ústavem zřízeným Okresní správou politickou v Moravském Berouně v dohodě s Zemským výborem pro politický okres Moravský Beroun).⁵⁸

49 Tamtéž, 52.796/1926.

50 Tamtéž, 19.223/1927 a 52.796/1926.

51 Tamtéž, 46.286/1923.

52 Tamtéž, 62.786/1923.

53 Tamtéž.

54 Tamtéž, 17.026/1925.

55 Tamtéž, 56.285/1925.

56 Tamtéž, 15.840/1923.

57 Tamtéž, 41.946/1926.

58 Tamtéž, 4.562/1922.

Složitá situace byla v průmyslovém politickém okrese Moravská Třebová, který sestával ze soudních okresů Moravská Třebová, Svitavy a Jevíčko.

Agendu zprostředkování práce vykonávala Okresní správa politická, ale jen v mezích zákona č. 267/1921 Sb., pokud se týkala podpor v nezaměstnanosti a potvrzování průkazných lístků. V důsledku stoupající nezaměstnanosti se však i tato část agendy neobyčejně rozmohla, takže Okresní správa politická usilovala o to, aby agenda zprostředkování práce byla předána městu Moravské Třebové. Městská rada projevila ochotu převzít a zařídít Okresní úřad práce v Moravské Třebové, ovšem za poskytnutí subvence. Formální předání agendy a zahájení činnosti Okresního úřadu práce pro obvod soudních okresů Moravská Třebová a Jevíčko se uskutečnilo 1. srpna 1926. Síť veřejnoprávních zprostředkovatelen práce na Moravě tím byla údajně rozšířena na 28.⁵⁹

Již v lednu 1922 byla ale zřízena zprostředkovatelna práce při Okresní správě politické v Moravské Třebové a Městská zprostředkovatelna práce ve Svitavách a ve stejné době usilovalo o zřízení samostatné zprostředkovatelny práce dělnictvo na Jevíčsku.⁶⁰

Rozmanitost institucí, které vydržovaly zprostředkovatelny práce, popř. okresní úřady práce, je zřejmá z přehledu dotací podaných přednostou Zemského úřadu práce ke krytí osobních a věcných nákladů vyplacených pro rok 1925.

Zemská dotace činila 90 tis. K a subvence ze státních prostředků 80 tis. Kč, celkem 170 tis. Kč.

Ve dvou případech dostaly tuto dotaci prvoinstanční orgány politické správy, tj. okresní správy politické v Holešově (mělo jí být vyplaceno 3 500 Kč zemské a 1 tis. Kč státní subvence, tj. celkem 4 500 Kč) a v Šumperku (ta dostala pouze státní subvenci 4 500 Kč).

V jednom případě dostal dotaci 2 tis. Kč zemské a 2 tis. Kč státní subvence Okresní silniční výbor, a to v Tišnově.

V jednom případě směřovaly dotace přímo Okresnímu úřadu práce v Novém Městě na Moravě, a to 3 tis. Kč zemské a 1 tis. Kč státní dotace.

Ve všech ostatních, tj. 22 případech, dostávaly tyto dotace městské rady.

Nejvyšší částka byla určena městské radě v Brně, a to 18 tis. Kč zemské a 4 tis. Kč státní dotace, celkem 22 tis. Kč.

Městská rada v Moravské Ostravě dostala 6 500 Kč a 2 500 Kč, tj. 9 tis. Kč. Stejnou částku dostala městská rada v Třebíči, a to 6 tis. Kč zemské a 3 tis. Kč státní dotace.

Městská rada v Přerově dostala 5 500 Kč a 3 tis. Kč, tj. 8 500 Kč.

Městské rady v Olomouci, Prostějově a Znojmě dostaly 8 tis. Kč, a to Olomouc 5 tis. Kč a 3 tis. Kč, Prostějov 6 tis. Kč a 2 tis. Kč. a Znojmo 5 500 a 2 500 Kč.

Městské rady ve Vsetíně a v Uherském Hradišti dostaly 7 tis. Kč, a to Vsetín 5 tis. Kč a 2 tis. Kč a Uherské Hradiště 4 600 a 2 400 Kč.

⁵⁹ Tamtéž, 15.149/1924.

⁶⁰ Tamtéž.

Městská rada v Břeclavi dostala 3 500 Kč zemské a 3 tis. státní subvence.

Městské rady v Uherském Brodě, Hranicích a Kroměříži dostaly subvenci ve výši 6 tis. Kč, a to Uherský Brod 3 500 a 2 500 Kč, městská rada v Hranicích dostala pouze 6 tis. Kč zemské subvence a Kroměříž 3 tis. zemské a rovněž 3 tis. Kč státní subvence.

Městská rada v Hodoníně dostala 5 500 Kč subvence, a to 3 500 Kč zemské a 2 500 Kč státní subvence.

Městské rady ve Svitavách, ve Velkém Meziříčí, ve Vyškově a v Blansku získaly jenom státní subvenci, a to každá 5 tis. Kč. Pouze státní subvenci, a to 4 500 Kč, dostala městská rada v Moravských Budějovicích, městská rada v Jihlavě dostala rovněž pouze 4 tis. Kč státní subvence a státní subvence ve výši 4 tis. Kč obdržely městské rady v Rýmařově a ve Šternberku.

Šlo celkem o 26 institucí a dotace byly schváleny ve schůzi Zemského výboru 22. srpna 1925 a zřejmě v celém rozsahu byly realizovány. U každé konečné sumy je vždy datum, popř. poznámka „šekem“.⁶¹

Je možno pokusit se o shrnutí. Téměř současně s osnovou zákona o zprostředkování práce byla projednávána osnova nejdříve vládního nařízení a posléze osnova zákona proti neodůvodněnému zastavování provozu závodů a hromadnému propouštění dělnictva. Ani tato osnova se však nestala zákonem, a to zejména pro zcela mimořádný odpor zaměstnavatelů, kteří v této osnově viděli omezování soukromého vlastnictví a další krok k „socializaci“.

Pokud šlo o zprostředkování práce vynutily si válečné mimořádné poměry vytvoření státních zprostředkovatelen, jejich počet se však koncem války snižoval, takže jich zůstalo celkem 6 až 7. Vláda se proto snažila přenést zprostředkování práce na bedra měst, a vzhledem k tomu, že působnost městských zprostředkovatelen se vztahovala zpravidla na politický okres, musila jim být poskytována nejdříve zemská a poté i státní subvence. Tímto způsobem se podařilo vytvořit na Moravě k roku 1924 celkem 29 okresních zprostředkovatelen práce, popř. okresních úřadů práce, protože tyto instituce se neměly omezovat pouze na zprostředkovatelskou činnost. Jejich ústředím byl Zemský úřad práce v Brně.

První sjezd správců okresních úřadů práce na Moravě v prosinci 1924 dospěl k závěru, že jedině uzákoněním zprostředkovatelen práce je možno získat konsolidovanost poměrů,⁶² řešení však nepřinesla ani zákon o organizaci politické správy obnovující zemské zřízení, který vstoupil v platnost roku 1928, a podle něhož měly být zemské úřady práce orgány zemských zastupitelstev a okresní úřady práce pak orgány okresních výborů a okresních zastupitelstev.⁶³

61 Tamtéž, 40.264/1925.

62 Tamtéž, 63.953/1924.

63 Tamtéž, 57.792/1928.